

1713.

1. Bejeraus, Fr. Samuel: Transfusus sanguinis per vasa minima . . . exponit.
2. Bejeraus, Georgius: Problema juridicum adscendantium in fidei nullam esse successionem.
- 3° = Grotius, Math. Henr: De observantia Collegiorum juridicorum. 2 Exempl.
4. Hartungius, Fr. Godofredus: De imputatione generis in legitimam.
5. Hartungius, Fr. Godofr: De conditione indebiti contra rem iudicatum.
6. Horn, Kasp. Henricus, Collegii Fecorum . . . Decr. eius: et Disputationem solennem . . . Joh. Ludovici Nicolai . . . insertat.
- 7° = Hornius, Kasp. Henr: Epistola quae tam juris ecclesiastici controversi circa praestations parochianorum et satellanum. 2 Exempl. 1713
i: 1734. 9d. 2.
- 8° = Hornius, Kasp Henr: De clerico clericum non desimante.

9. Kichmanier, Georg Mich: Te Witteberge Saxonum.
10. Pilarik, Fr. Steph.: . . . Lepiter Romanorum, iuxta
vires profer contemplabuntur.
11. Schroeter, Fr. Paulus, Ordinis juridconsultorum . . .
Decanus: l. s. p. d. (et Disputationem solemnem
Fr. Christophi Fritschii iuvit.)
12. Schroeter, Fr. Paulus, Ordinis juridconsultorum . . .
Decanus: lectori benemerito s. p. d. (et Disputatio-
nem solemnem Georgii Adamii Beckmannii
iuvit.)
13. Schroeter, Fr. Paulus, Ordinis juridconsultorum
Decanus: lectori benemerito s. p. d. (et Disputa-
tionem solemnem Fr. Andree Straphini iuvit.)
- 14²⁶ Schroeter, Paul Christ: De investitura
ministeriorum ecclesiarum, Vni Emersionis per
Kirchen. Viennae.
15. Stempel, Christ. Carol: De strategematis
in bello licitis.

- 15^a Stunzig, Fredericus: Controversias ex historia ecclesias -
 h'ca ac sigillatione seculis primis alteraque nomine
 inventas . . . ex eundem publice proponet.
- 16 Stunzig, Freder: Titulus Electoris Saxonis . . . Illu-
 strabit
17. Vater, Abrahamus: Theoriam dynamice mechanicam
 ea simplicissimis atque notissimis corporum natura -
 tum attributis per leges naturae . . . demon-
 stratum erit.
18. Vater, Christianus: De morte Infantum Raditise
19. Wender, Fr. Baethus: De jurisdictione compendii
 juris Lauterbachiani
- 20 Wender, Fr. Baethus: Dissertatio juridica inaq.
 et titulum de procuratoribus et proximis sequentes
 compendii juris Lauterbachiani
21. Wender, Fr. Baethus: De red. integrandis matriconas
22. Wender, Fr. Baethus: Althegstättium Cesaris hodie
 regnantis Caroli VI capitulationem dissertatio I. D.

Faint, illegible handwriting on aged paper, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

58. num. 21.

D. B. V.

SERENISSIMO PRINCIPE, AC DOMINO,
DN. FRIDERICO AVGVSTO,

PRINCIPE REGIO, ET ELECTOR. SAX. HEREDE,
ET RELIQA,

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,

CAPITA QVAEDAM

JVRIS ECCLESIASTICI

CONTROVERSI

CIRCA

PRAESTATIONES

PAROCHIANORVM, ET DOTALIVM,

PRAESIDE

CASPARE HENRICO HORNIO, JC.

POTENTISS. REGIS POLONIARVM IN ELECTOR.

SAXON. PROVOCATIONVM SENATV CONSILIARIO,

FACVLT. JVRID. ORDINARIO, ET SENIORE,

AC H. T. DECANO,

PRO

DIGNITATE DOCTORAL

OBTINENDA,

SOLEMNI RITV, IN AVDITORIO MAJORI,

D. XVIII. NOVEMBR. M DCC XIII.

HORIS ANTE, ET POST MERIDIEM STATIS,

DISPVTVRVS PROPONIT

JOHANNES LVDOVICVS NICOLAI,

DRESDENSIS.

VITEMBERGÆ, LITERIS GERDESIANIS.

P. 363

B

8

1713

70

KÖNIGLICH
UNIVERSITÄT
LEIPZIG

V I R O
AMPLISSIMO, CONSULTISSIMO
ATQVE
EXCELLENTISSIMO
DOMINO
D. JOH. LVDOVICO
NICOLAI

JCTO LONGE CELEBERRIMO
SAC. REG. MAJ. POL. ET ELECT. SAX.
CONSILIARIO AVLICO
MERITISSIMO

P A R E N T I S V O

AETERNVM DEVENERANDO

SPECIMEN HOC INAVGVRALE

DAT DICAT CONSECRAT

FILIVS IPSIVS OBSEQUIOSISSIMVS
JOHANNES LVDOVICVS NICOLAI

VIR O
AMPLISSIMO, COMPTISSIMO
ATOVE
EXCELLENTISSIMO
DOMINO
D. JOH. LUDOVICO
NICOLAI
ICto LONGE CELEBRISSIMO
SAC. REG. MAJ. POL. ET ELECT. SAX.
CONSILIARIO AVILICO
MERITISSIMO
PARENTI SVO
ATTRIVM DEVERENDO
SPECIMEN HOC INAVGVRALE
DAT DIEAT CONSERVAT
HIVS IESVS OBSERVATISSIMO
JOHANNES LUDOVICVS NICOLAI

Cum moris hodie sit, ut illi, qui publica Eruditionis
specimina edunt, hæc Magnorum Virorum Nomi-
bus adscribere soleant, certe nec mihi unquam vitio
verti poterit, si præsens, quod oculis Tuis, **VENERAN-**
DE PARENS, se hic fistit, specimen inaugurale, Nomini
Tuo, sacrum esse atque dicatum, voluerim. Te enim Vi-
rum omnino Magnum esse, cum ipsi fateantur Maximi, & ma-
xima Tua in Rempublicam merita satis superque loquantur,
non possum non ego quoque Magnum Nomen Tuum, Tua-
que Merita Magna, debitis extollere laudibus, mihi que de
Tanto Parente gratulari publice. Svadet hoc Pietas, Reve-
rentia jubet, multorumque beneficiorum, quibus a teneris us-
que me affecisti, exigit recordatio, hinc quoque hujus conatus
mei, a quovis veniam impetrare, non erit difficile. Et cum opti-
me mihi sim conscius, quo affectu, quove amore me studiaque
mea hætenus fueris profecutus, maximo certe mihi semper do-
lori fuit, mea, gratisimum declarandi animum, insufficientia.
Accipe interim, **VIR EXCELLENTISSIME**, munuscu-
lum hoc, leve quidem ac tenue, ex sincerrimo tamen cordis
affectu prodiens, idque æqui bonique consule, quia plura dare
nequeo, cum nec paria præstare valeam. De cætero ita habe,
me omnem imposterum daturum esse operam, quo intelligere
possis, Beneficia Tua non male fuisse locata. Numen interim
Ter Optimum Maximum ardentissimis invocabo precibus, ve-
lit Te, per longam adhuc annorum seriem, vivum ac fospitem
conservare, animumque Tuum, contra infirmitatem, quæ cor-
pus hætenus pressit, omnesque tristes, qui undiquaque minan-
tur,

tur, seculi eventus, ita obfirmare, ut, quidquid mali quoque
evenire possit, semper firmo ac constanti excipias pectore.
Quod, si concesserit Deus, habebit, de quo sibi gratulari pot-
erit Respublica, nec unquam mihi deerit præsidium. Id quod
ex intimo cordis precatur,

VIR EXCELLENTISSIME,

PARENS HONORATISSIME,

Dabam Wittenbergæ,

d. 16. Novembr.

1713.

Filius obsequiosissimus,

JOHANNES LVDOVICVS NICOLAI.

CAPVT I.

Qua ratione inter ecclesiam matrem, & ejus filias, aliosque parochianos, distributio sumptuum, in aedificia ecclesiastica, vel etiam alias in rem ecclesiae impendendorum, fieri debeat?

Vum quaestio incidit, ^{1.} cujus sumptibus aedes sacrae cultui divino, vel institutioni juventutis, vel etiam habitationi ministrorum ecclesiae, & scholae destinatae, restaurari, vel reparari debeant; neque lex scripta, nec consuetudo, hanc rem definiat, nec etiam patet, vel res judicatae circa eam allegari queant: ^{2.} nulum dubium, ex aulario ecclesiastico, si quod adsit, impensas hasce faciendas esse. Nam in huncce finem etiam bona, & redditus in ecclesias collata sunt, ut fabricae subveniant, atque aedes sacrae, aliaque, quas indicavimus,

- mus, idoneæ sint ad eum usum, cui sunt dicatæ. *Can. 10. caus. 10. qv. 1. Can. 3. c. 10. qv. 3. C. 26. 27. c. 12. qv. 2. Brun-*
3. *nem. de Jur. Eccles. L. 2. cap. 2. §. 8.* Sin vero ærarium vel plane desit, vel non sufficiat huic rei; non potest non erogatio horum sumptuum recidere ad eos, qui parociani vocantur, quorum scilicet causa, ut cultu publico divino, institutioneque doctrinæ coelestis, ac sacramentis, cum suis uti, ac frui possint, ædes istæ conduntur.
4. *cap. 4. X. de Eccles. edific. Brunn. L. 2. c. 2. §. 8.* quamvis, quod ad ecclesiam cathedralem attinet, si ea, quæ ad reparationem templorum destinata, non sufficiant, Episcopus & Canonici ecclesiæ ejus, ac alii beneficiati, ex commodis suorum beneficiorum, quorum ad sustentationem necessariam non indigent, ea, quæ opus, conferre debeant. *Linck. de Templ. Jur. Cap. 5. no. 72. 73.* Exegit ipse Deus a populo Judaico, ut ad extructionem & ornatum Sanctuarii necessaria conferrent. *Exod. c. 35. v. 6. 22. cap. 36. v. 2.* atque hæc res in exemplum abiit, servataque fuit usu; postquam templum Solymæ extructum, atque ejus reparatione vel restauratione opus fuit.
6. *it. II. Reg. 12. § 22. Esdra 2. v. 78. § 3.* In nostris Electoralibus Saxonis terris lex est in articulo generali 32. Die Pfarr- Kirchen/ Pfarr- Häuser und Kirchneren sollen nach Gelegenheit jedes Orths/ so viel möglich/ von der Kirchen Einkommen erbauet werden/ wo aber dasselbige füglich nicht geschehen könnte/ soll von denen Eingepfarren/ ob sie gleich nicht unter einer/ sondern vielen Herrschaften besessen/ eine gemeine Anlage zu solchen Bau u. gemachet werden. Conf. Decretum Synodale de Anno 1624. §. Wie erfahren auch/ ibi: Wenn die Kirche es füglich nicht ertragen kan u. u. item: Durch eine allgemeine Anlage die Pfarr- und

und Schul- Wohnungen wieder anrichten etc. Similia habentur in Constitutionibus Saxo-Gothanis Part. 1. cap. 6. Tit. 2. & Altenburgicis P. 1. Const. 6. Tit. 2. Carpz. J. pr. Eccl. L. 2. Def. 328. 330. 338. 339. Linck. de jure templ. c. 5. n. 66. sqq. Slevogt. de Un. Eccl. §. 1. n. Quo posito æquisimum est, nullam esse inter parochianos differentiam; verum omnes omnino, quacunque dignitate alias, vel prærogativa gaudent, siue nobiles sint, siue non, cuicumque etiam Magistratui alioquin subjaceant, symbolam suam conferre, par est: cum omnes utantur commodo isto, cura scilicet animarum, & facultate Deum publice colendi; nisi exemptio probari queat. Carpz. d. l. D. 341. 346. n. ii. Brun. J. Eccl. Cent. II. Dec. 34. B. a Lynck. Dec. 648. Neque etiam solum ista res ad nummos conferendos pertinet; verum etiam operæ, si opus, & a parochianis commode fieri queat, tum jumentis, tum manibus præstandæ sunt, prout ex dicta Ord. nostr. Eccles. docet Carpz. def. 340. Evenit autem sæpe numero, ut de distributione horum sumptuum, vel operarum coram judiciis ecclesiasticis lites incidant: quod inter alias causas & tum fit, quando plures ecclesiæ sunt unitæ, unaque matris, altera vero, vel plures, filia, vel filiarum rationem habent; præterea etiam, quod sæpe fit, ex alio loco, ubi nullæ ædes sacræ, cœtus accedat parochianorum. Equidem si quæstio sit de instauratione, vel reparatione ecclesiæ matris, quæ filias habet, filialitæ, qui vocantur, ad fabricam matris regulariter nihil conferunt; cum proprium templum conservare, atque reficere cogantur: nisi fortasse lex, vel mos, pacta, aut judicata aliud exigant, Carpz. d. l. D. 345. Linck. de Jure Templ. c. 5. num. 56. Finckelth. de Jure patronatus c. 4. num. 93. Brun-

- nem. de Jur. Eccles. L. 2. c. 2. §. 9. aut noviter templum extruxerint, cum olim habuerint nullum, Mey. P. 3. D. 183. Brunnem. D. 1. Atque adeo hac parte lis plerumque cessat:*
11. sæpius vero tunc oritur, quando de restauratione ædium parochialium, & similium, quæ in matre sunt, agitur. Ad hanc rem enim filialitas quoque teneri, æquitas postulat: quoniam ædes tales, illius usui dicatæ, pastoris scilicet, vel alterius ministri ecclesiæ, cujus cura & operatum illi, qui apud matrem degunt, tum qui apud filiam, utuntur. *Carpz. d. 1. Def. 343. ill. B. a Lyncker. Dec. 1364.*
 12. *Brunnem. d. 1. §. 9.* Quæ quidem res tunc etiam limitationem pati potest, si in filia quoque ædes parochiales sint, quarum conservatio filialitatis incumbit. Quod contingebat in casu, cujus infra mentio fiet, ubi quidem penes matrem habitabat parochus; sed tum ibidem, tum etiam apud filiam villas habebat. Ob quam causam filialitatis quidem condemnabantur ad sumptus propter habitationem pastoris apud matrem, non vero villam habitationi annexam; quum filialitatis villam apud
 13. se sartam tectam servare tenerentur. Fac itaque matrem esse, quæ filiam ecclesiam, vel duas etiam filias, vel plures, vel etiam adhuc alios parochianos proprio templo destitutos habeat, atque sumptus faciendos esse; quæstio nascitur, quæ ratio contributionis ineunda sit: an scilicet mater dimidiam partem, alteram vero filialitatis, ac reliqui parochiani; vel num mater duas tertias, unam tertiam reliqui; vel an mater tertiam, atque si forte duæ filiæ adsint, quælibet aliam tertiam ferre debeant &c. an vero denique quilibet e parochianis, sive apud matrem degat, sive apud filiam, vel in loco, ubi nullum templum, æquis partibus hoc onus subire

subire debeat, ita ut unus tantum præstet, quantum alter?
 Quæ quidem quæstio nulla lege, vel observantia generali
 ullibi est definita. Neque etiam in speciales constitu-
 tiones, si in fine nominandas excipias, incidimus, ubi di-
 ferte decisa. Equidem *Finckelth. Cap. 4. de jur. patr. n. 87.*^{14.}
 affirmat, moribus hodiernis filialem ecclesiam, eccle-
 siæ matri, ad reparationem ædificiorum, in tertiam par-
 tem condemnari. Sed probationem horum morum
 frustra expectas ab hoc auctore. Nihil enim pro sua
 sententia adducit aliud, quam sententiam Consistorii
 Lipsiensis, quam anno 1626. pronunciavit: *Daß Bes-
 klagte Gemeinde in filial zu vorhabenden Bau der Scheu-
 ne und Ställe zu Z. den zten Theil zu contribuiren /
 und zu erlegen schuldig.* Quo quidem modo res non-
 dum est confecta: longe enim plura ad consuetu-
 dinem introducendam requiruntur, quam unica sen-
 tentia; quæ & fortasse institutis peculiaribus illorum
 pagorum innixa est. Nec ad rem facit, si maxime^{15.}
 aliam adducat, ubi anno sequenti, ratione sumptuum
 ordinationis & confirmationis, idem calculus placuit.
 Sane *Carpz. d. l. def. 344.* istam consuetudinem negat:
 & ne quidem in terris Saxonis illam admittit. Ne-^{16.}
 que suprema Curia ecclesiastica, teste eodem *Carpzovio*,
 olim aliquid tribuit eidem consuetudini, dum in rescrip-
 to anno 1613. exarato, cum parochianis aliis filialitas
 æquali jure hac parte uti, jubet. Et licet in alio 1619.
 dato, sæpius (gemeiniglich) und mehrentheil) filialitas
 trientem præstare sumptuum visitationum, dicatur, ubi
 præsertim una tantum filia est, atque secundum hæc
 causa, de qua tum agebatur, consecuta sit decisionem:
 non tamen generalis regula, nec in hac quidem specie,
 ibi-

- ibidem proponitur. Nec etiam meminimus, postea utriusque intuitu, vel alterius cujusvis collectionis, illam ullibi proditam esse. Plane distributio hæc per semissem, trientem, quadrantem, difficultatibus est obno-
17. xia. Contingit enim sæpe, filiam esse numerosiorem matre; numerumque hunc augeri, si plures filia, vel etiam alii adhuc parochiani extra matris fines habitantes, deprehendantur. Quo quidem casu id eveniet, onus quod ferre debet unus apud matrem habitans, nimium excedere illud, quod habitatoribus intra ambitum filiarum, vel parochianis propria templo carentibus imponitur. Fieri tamen etiam potest, ut filia, ex paucioribus capitibus constet, atque vix viginti, vel decem numeret patresfamilias; mater vero viginti, triginta &c. & multo plures producere queat. Quod dum fit, parum æquum foret, filiam, angustis limitibus inclusam dimidiam, tertiam, vel quartam partem pendere. Idem judicium est ferendum de universitatibus ad parochiam
18. pertinentibus, æde sacra destitutis. Aequissimum ergo videretur, si omnes, qui æquali commodo gaudent, æquali etiam oneri subjiciantur, sive de collectis ad instaurandas, & reparandas ædes sacras, & ecclesiasticas, sive ad alias res necessarias quærat; atque sic non ratio habeatur numeri ecclesiarum, vel communitatum unitarum, sed potius personarum, vel familiarum in tota parochia existentium; nisi fortasse propter conventiones expressas, vel tacitas, aut judicata rei auctoritatem aliud sit
19. dicendum. Equidem hoc non possumus dissimulare, illos parochianos, qui matri ecclesie adsunt, quibusdam in rebus majori commodo uti, quam illos qui extra matris limites degunt. Namque isti pastorem secum quotidie

tidie habent, nec opus est, ut e longinquo illum accer-
 sant, sicque ejus præsentia frui possunt; quo beneficio
 carent filialistæ, alique parochiani proprio templo de-
 stituti. Deinde quia in matre secundum nostras leges
 ecclesiasticas, *Decretum Synodale revisum §. 31.* confestio-
 nes peccatorum fieri debent, illi, qui intra matris confi-
 nia sunt, incommodis itineris, quod filialistæ, & reliqui
 facere tenentur, carent. Tertio plerumque sæpius sacri
 sermones in templo matre, quam in filiabus habentur;
 sicque sæpius, si divina audire volunt, filialistæ in alium
 locum se conferre coguntur, quam parochiani matris:
 quod semper facere tenentur, qui nullas proprias ædes
 sacras habent. Quas ob causas haud iniquum, sed
 maxime æquum videtur, si illi, qui una ratione gravan-
 tur; alia levamen sentiant, *juxta l. 30. ff. de Jurej. l. 10. ff.*
de R. 7. l. 6. ff. de Jur. dor. atque ita minus, quam parochi-
 ani matris, alii parochiani in hanc rem conferant.
 Utrum tamen hæc æquitas semper obtineri queat, si se-
 cundum numerum ecclesiarum, vel universitatum di-
 stributionem suscipias, & matrem saltem hac ratione a
 reliquis distingvas; alia quaestio est, quæ vix affirmari
 poterit. Res ergo tota eo redit, ut contributio hæc ^{20.}
 ad arbitrium judicis referatur, qui pro re nata, circum-
 stantiis omnibus, præsertim numero parochianorum, &
 eorum conditione, bene perpensis, quantum a quolibet
 conferendum, omnium optime definire potest; quive, si
 de pactis, vel moribus hujus, vel illius loci liquido con-
 stet, secundum ea pronunciat. Senatui Provocatio-
 num summo, cum de hac re judicandum esset, in cau-
 sa *de rer. zur Kirchen zu S. gehöriigen Filialen* :/: N. A. S. zu L.
 atque parochianos ad matrem L. pertinentes, placuit
 B
 qui-

quidem re omni, cum iis, quæ circa eam stabant, probe excussa, filialistas trientem præstare debere; sed certo tamen modo, quem sententiæ sequentes indicant. Namque primum termino hyberno 1713. pronunciatum est: Daß gestalten Sachen nach wohl verfahren: Es sind aber von Appellantens Principalen die Führen und Hand-Dienste nur zu $\frac{1}{3}$ zu der neuen Pfarr-Wohnung / nicht aber zu denen fol. 61. his A.C. angegebenen Hoffmeisterey / Scheunen / Stall / und Back-Haus zu $\frac{1}{3}$ zu verrichten / zu welchen Ende die Sache an dero vorigen Richter x. Quæ sententia postea termino æstivo ejusdem anni in hunc modum declarata est: Daß der dritte Theil der Führen und Hand-Dienste dergestalt zu verstehen / daß wenn die sämtlichen Eingepfarrten zu $\frac{1}{3}$ (ubi mater est) viritim und nach der Reihe zweymahl besagte Führen und Dienste verrichten / die zur Kirche zu $\frac{1}{3}$ gehörigen filialisten von Anspannern und Häuslern auff jetzt besagte Arth ebenfalls solche einmahl zu leisten schuldig. Plane prudens iudex semper operam dabit, ut lites hæ, si fieri possit, transactione amicabili sopiantur. Ceterum ex *Dn. Slevogtii, celeberrimi viri, Dissert. 3. de unione Ecclesiarum cap. 1. §. 11. didicimus, Ordinationis Vinariensis L. 2. c. 14. de hac quæstione sequentia haberi: Und ist diesfalls unter denen Eingepfarrten der Haupt-Kirchen / und filialisten dieser Unterscheid zu halten / daß diese den dritten Theil / jene aber zwey Drittheil darzu bezutragen haben. Wären aber deswegen Verträge / oder sonst beständiges Herkommen vorhanden / so würde demselben fernер billig nachgegangen. Conferri potest *Fritzschi Jus Eccl. P. 3. p. 283. n. 1. p.* ubi alibi placere traditur, deficientibus pactis, vel notoria observantia, ratione omnium collectarum, propter ecclesiam instituendarum, hanc rationem ineun-*

ineundam esse: Daß die gesambten Eingepfarrten / sie wohneten gleich bey der Haupt-Pfarrren / oder deren filialen / nach eines ieden Vermögen und Gütern an Gelde / Frohnen / oder sonsten Beytrag thun / und also die erwehnten filialisten / weder nur auff den dritten Theil sich zu beruffen haben / noch über Vermögen mit demselben beschwehret werden sollen. In ordinatione Ecclesiastica Magdeburgica Cap. 24. §. 3. jubetur: ut collatio ecclesiæ filialis fiat, nicht eben zur Helffste / sondern etwa zum dritten Theil nach der Einkünfften proportion: quod ad filialistas quoque pertinere putamus. Reapse itaque id, quod modo asseruimus, ibi constitutum est, & res ad arbitrium iudicis redit, qui tamen ad facultates respicere tenetur. Comp. Nicolai Res. pract. I. 27. 15.

CAP. II.

I. *Qua ratione inter singulos parochianos distributio sumtuum, vel onerum propter ecclesiam ferendorum fieri debeat?* II. *Quæ proportio inter mansarios, (Hüffner) hortulanos, (Gärtner) & alios servanda?* III. *Quid veniat nomine der Hand-Dienste?*

Omnes parochianos ad fabricam ecclesiæ, aliorumque ædificiorum ecclesiasticorum symbolam suam in commune conferre debere, in præcedenti capite est dictum. Quod & ratione aliarum rerum necessariarum recte affirmatur. Fieri vero debet hæc collatio secundum

- dum regulas iustitiæ distributiæ, & proportionem geometricam, ita scilicet, ut secundum facultates, vel quia hæ non semper cognosci possunt, saltem secundum possessiones, quibus quilibet gaudet, quæve in oculos incurrunt, contributio fiat; quamvis æquum sit, eos etiam qui prædiis, & fundis carent, aliquid contribuere. Quæ quidem parte licet inæqualia conferantur, æqualitas tamen maximopere observatur, quod pluribus ostendit
2. *Carpzov. Lib. 2. Def. 342.* Ob hanc causam sæpius nostra Consistoria turbant lites, quæ inter mansarios (*Hüßner*) eosque vel totales, (*Ganz-Hüßner*) vel partiales, (*Halb-Hüßner*) atque deinde hortulanos, (*Gärtner*) illosve, qui tuguriola saltem possident, (*Häusler*) intercedunt; quas illi etiam interdum suscipiunt, qui in quibusdam locis *Anspanner* / *Pferdner* / *Cossäten* / *Hinter-Sättler* / *Hinter-Sassen* &c. appellantur. Legem, vel consuetudinem generalem non meminimus nos reperiisse, nec in constitutionibus quidem harum regionum, quæ normam certam distributioni huic præscribat. Equidem apud *Carpz. Jur. Eccles. Lib. III. d. 342.* in Rescriptis ao. 1607. quæ Consistorium supremum ad Superintendentem Chemnicensem, & Misnensem dedit, provocatur ad decretum Synodi, hujus tenoris: *Daß zweene Halb-Hüßner vor eine Huffle / 6. Gärtner vor eine Huffle / und 12. blosse Häusler vor eine Huffle gerechnet werden sollet.* Secundum quod decretum etiam ibidem Senatus Sax. Elect. supremus rescripsit. Sed quando, & ubinam hoc decretum Synodi conditum, & num publici juris factum? nobis quidem non constat. Sane in decreto Synodali generali hac de re nihil habetur, quod 1624. post illa rescripta promulgatum est. Apud eundem *Carpz. d. def. 342. n. 18. 19.* alia duo
 - 3.
 - 4.

duo Rescripta leguntur ejusdem Proto-Synedrii, anno 611. 613. data, in quorum uno habetur: Wann es dann Landgebräuchlich / daß die Anlagen nach den Hüffen zu verrichten / und 4. Gärtner / sowohl 8. Kostahlen / oder Häußler gleich einer Hüffen zu achten *ic.* in altero: Daß zu Aufrichtung der neuen Pfarre Scheunen 2. Halb-Hüffner / sowohl 4. Gärtner / soviel als ein Hüffner zu Erfüllung angeregter Anlagen gleich andern Eingepfarren contribuiren sollen. Ut adeo ex his liqueat, nullam certam regulam, semper & ubique observandam, extare. Quodsi ergo nec consuetudo loci, nec pacta, aut res judicatae, de quibus Judex sollicitus esse debet, adsint, nec per transactionem res componi possit, quam judex prudens, ut in aliis, ita maxime in his rebus svadebit litigantibus, ex æquo & bono secundum conditionem cujuslibet generis parochianorum, quæ variat sæpe, licet nomina eadem reperias, hæ lites sunt dirimendæ. Fecit hoc idem Senatus supremus Eccles. per Rescripta n. 16. 17. in quibus partim ad consuetudinem, & observantiam, partim ad circumstantias respexit, atque, illis id exigentibus, decrevit: Daß die Häußler / welche kein Feld haben / zweene soviel als ein Pferdner / oder Gärtner geben sollen / *ic.* Daß 16. bloße Häußler gleich einen Hüffner contribuiren sollen. Quæ omnia quoque probat *Carpz. in l. alleg.* Atque, idem illud Consistorium Ecclesiasticum Wittebergense sæpius in usum deduxisse, constat. Quod factum in causa der Halb-Hüffner und Gärtner zu Melpitz / contra die Ganz-Hüffner daselbst / ubi 8. Febr. MDCCVIII. judicatum: Daß 2. Halb-Hüffner soviel als ein Ganz-Hüffner / und gestalten Sachen nach 4. Gärtner auch soviel / als ein Ganz-Hüffner zu denen Geistlichen Gebäuden beyzutragen schuldig. Præter hæc existunt

gunt leges nostræ ecclesiasticæ, ut parochiani quoque, pro re nata, jumentis, & manu operas ad ædificia sacra, & ecclesiastica restauranda, vel reparanda, præstare debeant. Ita enim articulus generalis XXXII. se habet: Die Eingepfarnten aber Ross- und Hand-Dienste darzu leisten. Simile quid habetur in Decreto Synodali de Ao. 1624. §. Wir erfahren nicht weniger ganz ungern. Quod in pagis plerumque in usum deducitur, vel oppidis minoribus: in majoribus enim cives magis commode pecuniam conferunt, qua operarii conducuntur, quam tales operas præstant, prout advertit *Carpz. Def. 341. d. l.* Cum itaque illi, qui pagos incolunt, nulla tamen jumenta, equos, vel boves habent, ad hasce operas, quæ jumentis fieri debent, non idonei sint, consequitur, hasce ab illis exigendas esse, qui jumentis instructi, ac Hüssner/ Pferd-ner/ Auspänner appellantur; reliquis autem, qui Gärtner/ Cossäten/ Häusler dicuntur, ac jumentis destituti, operas manuaras, Hand-Dienste/ relinquendas esse. Atque ita istas leges usus constans interpretatus est, *Carpzov. d. l.*

9. Solent tamen interdum lites oriri, quænam res ad operas manuaras pertineant; qualis quæstio disceptata est inter parochianos ecclesiæ Melpicensis, quam modo nominavimus, sub Dicecesi Torgaviensi. Quærebarur autem præsertim de hisce operis: des Stüdens/ oder/ ut alii loquuntur, des Stackens/ Kleibens/ Lattens/ und Strohdessens. Mansarii die Hüssner dicebant, hasce operas ad manuaras, & rusticas referendas, nec ullius artis esse, sed a quolibet, & ab iis præstari posse, ac solere, qui Handlanger vocantur. Provocabant etiam ad consuetudinem vicinorum, ac usualem interpretationem constitutionum ecclesiasticarum, quarum utraque se juvari posse, existimabant.

mabant. Opinabantur porro, longe æquius esse, si hortulani hoc onus ferrent, cum, quando pecunia conferenda, quatuor ex illis tantum præstarent saltem, quantum mansarius, & sic longe melioris conditionis essent, quam hi mansarii. At vero altera pars asseribat, ii. operas istas non simplices manuaras esse, sed peritiam quandam, & si non insigne, & ingeniosum, aliquod tamen artificium requirere, nec omnes rusticos manuaras operam præstantes ad hanc rem peragendam aptos esse. Producebant etiam testes, qui affirmabant, contignationem, vel conjunctionem tignorum, aut asserum, seu trabecularum, quibus tegulæ cujuscunque generis imponuntur, (das Latten), ad industriam fabrorum lignariorum pertinere. Mores vicinorum, dicebant, dubios esse; et, si certi, haud licere in his rebus de loco ad locum argumentari. Pariter usualis interpretatio satis probata haud erat. Atque, quod propter tenuiores facultates minus conferrent hortulani, si nummi erogandi, id non in odium ipsorum esse retorquendum, asseverabant. Quæ omnia permovere Judicium ecclesiasticum Wittebergensè, ut in sequentem modum 19. April. MDCC VIII. enunciaret: *Das unter derjenigen Hand: Arbeit / so die Befl. Gärtner zu denen Kirchen: Pfarr: und Schul: Gebäuden zu thun schuldig / das Stücken / Kleiben / Latten / und Decken nicht zu ver stehen / diesennach Klägers Suchen diesfalls nicht statt hat; sondern es ist das Lohn vor obbenannte Arbeit von denen sämtlichen Gang: Halb: Hüffnern und Gärtnern nach der in dem judicato fol. 39. b. (d. 8. Febr. 1708.) enthaltenen proportion einzubringen / oder nach dieser proportion bezührte Arbeit von ihnen ingesamdt zu verrichten. In übrigen*

- gen werden die von beyden Theilen in dieser Sache auffgewandte Unkosten gegen einander billig compensiret und auffgehoben. Frustra mansarii remedio suspensivo utebatur: et quamvis post sententiam confirmatoriam ad Potentissimum provocarent, nullum tamen apud eum assensum impetrare poterant: quin potius rejecta appellatione, sententiæ istæ vires rei judicatæ consequerentur. Eandem vero decisionem quoad quasdam species etiam placuisse Juridico Ordini nostrati, A. MDCXCIII. ubi de operis subditorum domino præstandis, & speciatim: Ob das Latten und Decken zum Hand-Bau: Diensten gehöre? quæstio oriebatur, docet *illustris Bergerus P. II.*
13. *Disc. For. p. 1799.* Non possumus tamen disimulare, majoribus, qui olim ecclesiastico Consistorio asidebant, aliud quondam A. MDCLXI. quoad species quasdam visum esse, quippe qui in causa Dn. Commendatoris in Dansdorff, contra die Hussner / und Cosäten daselbst / & in Kranepuhl / in hanc sententiam pronunciarunt: Die Cosäten aber das Stücken / und Kleiben zu denenselben Pfarren Gebäuden zu leisten pflichtig. prout Acta testantur. Cæterum meminimus etiam, disceptatum esse, num collectæ hæ secundum rationem sexagenarum, derer Schock / quæ quidem sæpe parum æqua est; an secundum eum modum, quo steuræ, quas quatember, vocabulo hodiernæ rerum faciei parum convenienti, vocamus; vel secundum numerum mansorum, aut mensuram agrorum, vel alio modo exigendæ? quæ quidem res, quum nulla lege generali scripta, vel non scripta definita, juxta peculiare mores locorum, vel pacta, aut, & his deficientibus, ex arbitrio judicis definienda. Plane si zelus pietatis hominibus inesset pro cultu divino, & religionis

gionis studio, litibus hisce carere possemus: quilibet enim sponte, & plus, quam deberet, pro facultatibus suis conferret sine dubio, & longe pulcherrima disceptatio, quis liberalitate vinceret alterum, inter eos foret. Hunc zelum apud Judæos fuisse quondam, legimus *Exod. 35. & 36. Esdræ 2. & 3.* qui & aliquando eo progrediebatur, ut liberalitas hominum fræno indigeret. *Exod. 36. v. 5. 6.* quo quidem apud nos hodie opus non est.

CAP. III.

Utrum parochianus per conventionem cum ecclesia, solutione certæ pecuniæ summæ, liberare se possit a præstatione sumtuuum, vel operarum ad restorationem, vel reparationem ædium sacrarum & ecclesiasticarum?

Ex facto de hac re quæsitum est. Namque nobilis M. ab A. ad parochiam C. relatus, egerat cum parcho, & curatoribus ecclesiæ, imo etiam ejus patrono, si recte meminimus, ut a nexu præstationis illius, de qua quæritur, liberaretur, promissa certa pecuniæ summa; ex cujus pecuniæ usuris, sumtus illi, ut dicebatur, defumi, vel operæ redimi poterant, quos, quasve parochianus iste alioquin præstare debebat. Videbatur etiam ex hisce fructibus pecuniæ lucrum interdum capere posse ecclesiam: quia non semper nummi in ista ædificia erogandi, atque eadem in optimo nunc statu deprehen-

C deban-

- debantur; & sic, non nisi post multum temporis, præstatio illa necessaria videri poterat. Speciosa hæc apparebant; atque ideo Consistorium, ad quem ista res pertinebat, non dubitaverat, conventionem istam confirmatione sua dignari. Sed quum reliqui parochiani hanc rem intelligerent, valde querebantur de injuria a comparæciano sibi illata; atque causam ad Judicium summum per provocationem deferebant. Aiebant enim, maximum ex isto pacto præjudicium sibi nasci, & sine facto suo, onus in se devolvi, quod ferre eos in gratiam aliorum, omnino nefas sit. Fieri enim posse, ut vel per incendium, vel per alium casum ædes istæ magna decrimenta caperent; vel etiam plane consumerentur, aut destruerentur: atque tunc usuras illius pecuniæ, forte etiam ipsam sortem, non sufficere huic impensæ. Posse quoque contingere, addebant, sortem istam interire, atque nihil sic superesse, ex quo sumtus peti queant: itaque non posse non fieri, ut onus reliquis parochianis accrescat, & iniqua conditio ex facto aliorum, contra naturalem æquitatem inferretur. *L. 74.*
4. *ff. de R. J.* Quam ob causam maximopere petebant, improbari istam conventionem. *Æqua est visa hæc Senatui petito: quam ob causam pronuuciavit, eam ratam non esse, termino æstivo 1711. Sententia hæc fuit: Daß die eingewannte Appellation &c. der Materialien halber erscheinet aus denen Acten und derer Partheyen rechtl. Einbringen so viel / daß wohl appelliret; Derwegen Appellat, und dessen Guth Podelwitz nach 14. Hufen / so viel dessen Contingent an Gelde und Schobert betrifft / gegen Entrichtung eines Capitals von 150. fl. an die Kirche zu E. von dieser bey denen geistl. Gebäuden daselbst nicht zu übertragen /*

fragen / sondern er die dazu benöthigten Anlagen an Gelde /
 und Schoben in Zukunfft abzustatten schuldig. V. R. W.
 Remedium suspensivum, quo utebatur Nobilis, haud 5.
 profuit ad reformatorem obtinendam: quin potius pri-
 or sententia confirmata est termino aestivo 1712. Et si
 enim de futuris contingentibus nulla, ut dicitur, deter-
 minata datur veritas: prudentis tamen viri est, & ea
 respicere, quæ evenire possunt, & damnum nondum
 factum quidem, quod fieri tamen facile potest, avertē-
 re a se, & suis rebus. Quamobrem multa in jure no-
 stro reperiuntur, ob futura contingentia constituta: &
 sæpius iudices, in definiendis causis, eorum rationem
 habent, quod vel ex solo argumento damni infecti
 satis patet. Plane melius est, juxta effatum Imperato-
 ris, intacta jura servari, quam post vulneratam causam
 quærere remedium. *L. ult. C. In quibus caus. in integ. rest.
 necess. non est.* Quod si omnes parochiani inter se con-
 venirent, de pecunia ecclesiæ numeranda, ex cujus u-
 suris sumtus hi defumi possint impofterum; pactio qui-
 dem inanis haud foret: verum, si ararium ex hac pe-
 cunia locupletius factum, non sufficeret huic impen-
 sæ, res tamen iterum recideret ad parochianos.

CAP. IV.

*Utrum patronus sumtus ad ec-
 clesiam instaurandam, vel reparandam suppe-
 ditare teneatur?*

1. De juribus, & oneribus illorum, qui jure patronatus ecclesiastici gaudent, agere hoc loco, non patitur institutum. Unicam tamen, quia ita occasio fert, ut de ædibus sacris agamus, expendamus quæstionem; *num scilicet ad fabricam ecclesie sumtus suppeditare teneantur?* Equidem hoc nemo negabit, ad Patroni officia inter alia, & hoc pertinere, ut curet, ædes sacras, & ecclesiasticas, in eo statu esse, & conservari, ut finis, propter quem habentur, obtineri queat, *C. 31. 32. c. 16. qn. 7. Finckelth. de J. Patr. c. 6. n. 156. sq. Brunneinan. J. Eccl. L. II. c. 2. §. 10.* Quam ob causam etiam cura ærarii, & reddituum ecclesiasticorum ad ipsum pertinet, de quo ex *Art. general. 35. §. Und es soll x. Resol. Grav. noviss. §. 3.* apud nos satis constat; imo etiam cura, & cognitio circa ædificandi necessitatem, illi una cum Superintendente demandatur. *Art. gener. 32. §. Damit. id quod & in aliis ordinatio- nibus ecclesiasticis passim fieri videmus. Finckelth. d. l. n. 160. 161.* Alia vero quæstio est, an suis sumtibus hanc curam suscipere debeat? quod sane omnino est negandum. Nullibi enim legimus, hocce onus Patrono impositum esse. Sive enim ex fundarione, sive ex dotatione, sive reædificatione denique jus patronatus originem ducat, ultra liberalitatem suam, quam præstitit semel, ad novas præstationes haud tenetur; *Paulus de Citadinis de J. Patr. P. 3. Art. 5. n. 3. conf. dicta Cap. 1. n. 2. seqq. nec par est, exigere ab eo, ut suis sumtibus, vel stipendiis istam curam invitus suscipiat. a. I. Cor. 9. 7. c. 16. X. de prescrip. L. 33. §. 3. ff. de administ. Tut. & Cur. L. 46. §. 6. ff. de procur. Finckelth. d. l. c. 6. num. 158. nisi se ipsum ad illas præstationes adstrinxerit, vel fortasse consverudo, cui in hisce rebus multum tribuitur, C. 42. X. de Sim. Panorm. c. 1.*

n. 3. de Eccl. adif. vel lex aliud exigat. Si itaque ecclesia plane collapsa, vel everfa, vel etiam reparatione indiget, dosque ecclesiæ, & ejus reditus non sufficiant, impensis ad hanc rem necessariis; parochiani, si cultu publico uti velint, solliciti sint, necesse est, de sumtibus, quibus Patronus, si ipse paroecianus simul est, symbolam quoque suam adjiciet, vel aliorum liberalitatem quærant. Sane, si destructa plane ecclesia, Patronus, qui ex ædificatione jus patronatus consecutus, reædificare ecclesiam nolit, jus suum patronatus amittit; atque si alius quidam reperiat, qui reædificatione velit defungi, ille noviter jus hocce consequitur, juxta *Nov. 67. c. 2.* si scilicet, ut supponimus, funditus everfam, vel destructam restauret; alias enim si reficiat saltem, quod quidem consensu patroni fieri debet, *Brunnem. d. l. c. 2. §. 10.* jus patronatus non adipiscitur, nec pristini Patroni jus per id extingvi potest. *Rochus de Curte de Jur. Patr. Part. 8. n. 10. & 12. Brunnem. L. 2. c. 2. d. l. §. 10.* Instum vero & æquum est, ut, antequam alteri reædificatio concedatur, prior ille Patronus moneatur, quo ipse, si velit, restauret ecclesiam: huic enim vel ejus successoribus ob primam liberalitatem in ecclesiam semel collatam, merito in hac re primæ partes tribuendæ. *Rochus d. l. n. 12. Stryk. ad Brunnem. d. l. §. 10. Finckelth. C. 4. de J. Patr. n. 50. sqq.* Præjudicium, ubi Patronus a præstandis sumtibus, ad ecclesiæ reparationem necessariis liberatus est, suggerit illustris *Lynckerus Decis. 1122. in*

Cent. XII.

C 3

CAP.

CAP. V.

Ad Superintendentis munus pertinere etiam distributionem collectarum, quæ propter ædificia sacra, & ecclesiastica instituuntur, nec non exactionem, & examinationem rationum super his collectis.

- I. **Q**uum parochiani sumtus in fabricam ecclesiæ contulissent, atque a parocho, & curatoribus rationes reddendæ essent pecuniæ acceptæ, atque expensæ; parochus satis putabat esse, si parochianis rationes hæ exhiberentur, redderenturque, atque simul Patrono, & Dominis jurisdictionis, quibus suberant parochiani; existimabatque porro, sufficere, si ab his essent rationes discussæ, & putatæ, & liberatio ipsi contigisset; nullas vero hic esse Superintendentis partes: atque ob hanc causam huic editionem rationum plane denegabat. Qua quidem in re non dissentientes, sed assistentes, & adstipulantes potius habebat illum, qui Patroni loco erat, & parochianorum quosdam Dominos jurisdictionales. Neque etiam patiebatur parochus a sua sententia se dimoveri per rescripta Confistorii; sed in eadem persistebat. Summa illorum, quæ causabatur, eo redibat, nemini esse reddendas rationes, nisi illi, ad quem res pertineret; pertinere autem ad neminem, nisi ad eos, quorum interesset: hos vero illos esse, qui propter ædificationem ædium parochialium sumtus illos contulissent, nempe parochianos, qui ex autoritate Dominorum hæc re defuncti. Nihil, e contrario,

trario, interesse ecclesiæ, ex cñjus arario sumtus hi non essent erogati, nedum Superintendentis, ad quem nihil attineret, siue redditæ sint rationes, siue non, nisi frustra-
 neum laborem in se suscipere, vel entia præter neces-
 sitatem multiplicare velit. Verum enim vero nemo, qui
 rerum ecclesiasticarum peritus est, dubitabit, hæc om-
 nia frustra dici. Namque primo cura ædium sacra-
 rum, & ecclesiasticarum, uti & omnium bonorum, ac
 reddituum ecclesiasticorum, secundum Canonicum jus,
 ad Episcopi jura, & speciatim ad legem Diœcesanam
 pertinet; prout post alios docet *Linkius de Jur. Episcop.*
c. 10. quorum jurium exercitium a Principibus evange-
 licis, tum Consistoriis, tum etiam sub horum directione
 Superintendentibus concedi solet. *Carpz. L. 2. J. P. Eccl.*
D. 334. 335. 336. n. 2. 339. Ziegl. de Superintend. c. 24. 26. Deinde
 in *Art. gener. noſtao 32.* diserte cautum est, ut, si neces-
 sitas ædificandi immineat, illud ex cognitione, & decreto
 Superintendentis, ac Collatoris fiat; atque ex illorum
 arbitrio pendeat, quid non tantummodo ex arario sup-
 peditari possit, vel debeat; verum etiam quid parochia-
 ni in hanc rem debeant præstare. Verba ita se habent:
 Damit aber die Kirchen nicht zuviel beschwehret / wenn etwas
 an Kirchen / Schulen oder Pfarren zu bauen vorfällt / sondern
 in einen ſtetem Vermögen seyn / und bleiben mögen / so soll vor
 allen Dingen der Superintendenten, und Collator, wann ein für-
 nehmer Bau von nöthen ist / der Kirchen Vorrath erwegen / und
 wie viel dason zum Bau gebraucht werden sollen / ordnen und
 schließen / die Eingepfarren aber Noß und Hand-Arbeit darzu
 leisten / und was von deme / so von der Kirchen / wie obgemeldet /
 bevordnet / nicht reicht / und man mehr zum Bau haben muß /
 das sollen NB. sie durch eine gemeine Anlage einbringen zc.
 ut

ut alia loca taceamus, quæ in hanc rem ex nostris Elect. Sax. LL. allegari possunt; ac ne dicamus de illis, quæ in aliis ordinationibus ecclesiasticis habentur. Atque si hac de re lis fortasse intercedat, illam ad Consistoriorum cognitionem pertinere, ex ordinatione Consistoriali Lips. & Witteberg. Was Sachen in das Consistorium gehörig zc. verb: Alle Sachen / so der Kirchen / Schulen zc. Einkommen / Nutzung / Gebäude / und Besserung zc. satis apparet. Sane id, quod in usum ecclesiasticum a parochianis destinatum, & in commune est collarum, jam res ecclesiastica facta est; atque ideo, si quid superest, in alios usus converti non potest, *cap. Semel Deo. de R. J. in 6. ibique Brunnem.* & citra omne dubium ad Superintendentis curam simul pertinet; ut adeo dici nequeat, nihil hic interesse ecclesiæ, ejusque Ephori, cujus cura detegi possunt ea, quæ perperam in rationes relata, vel in illis omiſſa. Ob quam causam, si liberatio sine concursu Superintendentis facta, propter rationes istius pecuniæ, nullo vigore ea gaudet; quin potius rationes istæ denuo coram omnibus, ad quos hæc res pertinet, putandæ sunt. Atque hanc praxin perpetuam harum regionum fuisse, tum ex rescriptis, quæ apud *Carpz. loc. alleg.* leguntur, cognosci potest; tum omnibus notum est, qui in foro ecclesiastico sunt versati. Re ad Potentissimum, ejusque Senatum supremum ecclesiasticum delata, 16. Jan. 1713. sequens rescriptum secutum est: Wir haben verlesen hören / was ihr / wegen der Pfarr- Bau- Rechnung zu L. welche von denen Gerichts- Herren / mit Ausschließung des Superintendentens zu N. abgenommen / und der Pfarrer des Orths darüber quittiret worden / untern 22. Novembr. und 14. Decembr. nächstabgewichenen Jahres / mit

mit Einsendung derer hierbey wieder zurückkommenden Acten/
 unterthänigst anhero berichtet zc. Also ist / was die Sache an
 sich selbst belanget / der Superintendens von der Abnahme
 dieser Rechnung keinesweges auszuschließen / sondern es ist viel-
 mehr dieselbe nochmahls in Beyseyn ermeltet Superintenden-
 tens / und derer Gerichts- Herren vorzunehmen / und behörig
 zu examiniren; Gestalt denn hiemit Unser gnädigstes Ver-
 gebren / ihr wollet deßhalbten gebührende Verfügung thun.
 Davon geschicht Unsere Meynung.

CAPVT VI.

*Utrum parochiani decimas, præ-
 sertim in mergitibus præstandas, ad horrea ec-
 clesiæ, vel domum parochi portare
 debeant?*

Quum Malachias populum Dei, quem penuria pre-
 mebat, increpauerat, quod decimas defraudaret,
 illiusque mali hanc, edixerat, causam esse. cap. 3. v. 10.
 ita eum, verbo Domini, alloquitur: *Inferre omnem deci-
 mam in horreum meum, & sit cibus in domo mea &c.* In-
 terpretatur hunc locum Hieronymus in commentario ad
 Malachiam, atque in hunc modum eum παραφραζει:
*Ut autem sciatis, me hoc irascente perfectum, quia fraudas-
 tis me parte mea; hortor vos atque commonco, ut inferatis
 decimas in horrea, hoc est, in thesauros templi, & habeant
 Sacerdotes, atque Levitæ, qui mihi ministrant, cibos, & pro-*
 D bate

bate me, si non tantas pluvias effudero; ut cataraete celi aperte esse credantur. Insuper hanc Hieronymi commentationem Gratianus decreto suo *C. Revertimini. 65. caus. 16. q. 1.* atque ex ea communis Canonistarum schola concludit: decimas a parochianis, vel sumtibus eorum, ad horrea ecclesie, vel domum parochi, deferendas esse, Gloss. verb. horrea in d. *C. Revertimini*, & *C. Decimas c. 16. q. 1. verb. horreum. Covarruv. L. 1. Resol. c. 17. n. 8. Marefcottus Resol. L. 2. c. 95. n. 34. Tellez ad c. 7. X. de decimis n. 6.* & plures, qui ab his in partes vocantur. Non dubitant quoque nostrates, horum sequi sententiam, prout ex *Carpz. L. 2. Jurpr. Eccl. D. 135. Brunnem. Jurpr. Eccl. L. 2. c. 6. §. 14.* satis constat. Equidem nos non fugit, esse, qui existimant, ex mente Prophetæ illud inferri non posse; quoniam in antecedentibus *Malachias* in eos saltem invehit, qui defraudatores decimarum erant, non vero in hos, qui suis sumtibus decimas persolvere recusabant: nec *Hieronymo*, qui *Malachiam* sequitur, istam sententiam tribuendam esse. Verum & illi quoque defraudant decimam, quam omnem, *Deus* voluit, interprete *Malachia*, in horreum suum inferri, qui adportare illam nolunt, & ministros Dei eo propellunt, ut sumtus, in decimam convehendam, faciant, sicque id agunt, ut decima accidatur. Hos ergo, & Prophetæ increpat, & *Deus* hortatur, ut non saltem patiantur, Sacerdotes & Levitas auferre decimam, sed ut inferant, & quidem omnem, integram, totam, non accisam, in horreum Domini. Et ita *Hieronymum* Prophetam intellexisse, nullum apud nos dubium est. Faciunt pro hac sententia verba in dict. *C. Revertimini*: *Ecce annus expletus est, & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea, comportastis. Quicquid vero horum sit, nostra non adeo*

adeo interesse videtur, de sensu verborum Prophetæ, hic esse sollicitos, vel etiam Hieronymi: quum obligatio ipsa ad præstandas decimas, juris divini positivi universalis, atque nos stringentis, haud sit; prout alibi ostenditur, atque nuper id factum, in *Dissertatione Præsidis de Clerico Clericum non decimante*, §. 6. Sufficere itaque nobis posse videtur, si, uti ex jure humano scripto vel non scripto decimarum ipsa præstatio inter Christianos pendet, ita modus quoque præstandi decimas, ex iisdem humanis institutis, definiri queat. Ex quo tamen non negamus, haud male fieri, si postquam hæc instituta divina ad populum judaicum spectantia, recepimus passim in ecclesia Christiana, eadem etiam circa modum admittamus. Scilicet, ut diximus, communis sententia locum in *Grati-ani* Decreto, quod jam ante plura secula usu invaluit, & in judiciis auctoritatem consecutum, atque apud Evangelicos, ubi conscientis non refragatur, vel aliud obstaculum se non objicit, retentum est, ita interpretata est, ut ad horreum ecclesiæ, vel ædes parochi, decimæ a parochianis, vel eorum sumtibus sint advehendæ. Quæ quidem res in ordinat. eccles. passim comprobatur. Quorsum pertinet Constit. Elect. Sax. Art. gener. 21. Was man den Pfarrern und Schreibern auf den Dörffern vor Korn und Haber zinsset/ soll alles in des Pfarrers und Custodis Hauß auf einen Tag gebracht werden. & Decretum Synodale de anno 1624. §. Neben deme soll die Obrigkeit. vers. In denen Dörffern aber des Pfarrers und Custodis Zins-Gedreydig in ihre Häuser auf einen Tag bringen u. conf. Decret. Synod. revis. §. 58. Quæ quidem leges adeo sollicitæ sunt pro conservanda integritate decimarum, ut decimas granorum admetiri jubeant in præsentia Sculteti, & Scabinorum,

rum, nec dominis permittant fructus auferre ex agris, infciis pastoribus, aliisque quorum interest, & decimis nondum præstitis, *vid. Art. generali 22.* in quo & alia in hanc rem constituta reperies, *Decret. Synod. de ao. 1624. §. Wie auch keiner x. & revisum §. 58. 59. Carpz. L. 1. J. P. Eccl. D. 130.* Interim facile largimur, per consuetudinem, vel legem novam, contrarium induci posse, prout & ipsa præstatio decimarum, utpote, cujus necessitas inter Christianos ex jure humano est, ita tolli potest; imo nec ubique est admissa. *vid. dict. in Dissert. Præf. alleg. Canisus ad Tit. de decimis c. 7. §. 3. Rebuffus de decimis qv. 13. num. 50. Dn. Stryk. ad Brunnem. Jus Eccl. L. 2. c. 6. §. 14.* Illud vero meminimus, disceptatum fuisse coram Consistor. Viteb. in causa inter *S. Z. & E. L. A. N. MDCCXII.* ventilata: utrum ista, quæ diximus, tantummodo ad decimas in granis præstandas, (*Sack-Zehenden*) num vero etiam ad decimas in mergitibus, vel manipulis offerendas, (*Garben-Zehenden*) pertineat? Volebat scilicet ille, qui decimas præstare debebat, nostram sententiam restringere ad decimam granorum, in quam rem loca a nobis superius excitata, ex nostris *LL. Saxonis* allegabat. Dicebat enim, in illis, ubi de adportatione ad domum constituitur, agi tantum de granis, atque illis rebus, quæ admetiri debent: quale, quid de mergitibus, vel manipulis, qui adnumerantur, dici non potest. Ubi vero agitur de decimis in mergitibus præstandis, ut in *§. 59. Decret. Synod. revis. & in §. Wie auch keiner. Decret. Synod. de ao. 1624. & general. Art. 22.* nihil haberi de advectione ad ædes ecclesiæ, vel pastoris, sed loqui tantum textus von überlieffern / und zustellen / entrich- ten des Zehendens: quæ verba hunc sensum habent, sufficere, si decimæ ecclesiæ, vel pastoribus in agris offerantur,

rantur, assignentur, tradantur, dominique agrorum patiantur illas auferri; cæterum curam avehendi parochis, vel ecclesiæ curatoribus relinqui. Verum nescio, an hæc serio, an secus dicta fuerint? Sane oblatio, assignatio, traditio adeo non tollit, vel denegat deportationem ad domum; uti unius positio, non statim est alterius negatio. Eadem ratio utroque casu militat, quæ in conservatione integritatis decimarum posita est: & ideo licet de adportatione mergitum nihil speciatim nostræ leges dicant; Legislatorum Serenissimorum tamen mens, quæ ex ratione colligenda, ad hanc quoque speciem procul dubio respexit. Plane juris Canonici textus generaliter de decimis, quæ ratione fructuum agri in manipulis, vel mergitibus regulariter præstandæ, loquitur, & generaliter ab omnibus intelligitur: neque in quemquam incidimus huc usque, qui inter decimas istas hac parte distingvat; quamvis id facile largiamur *Covarruvie dict. l. quod eo casu, ubi magno sumtu, & labore in loca longinqua decimæ advehendæ essent, communis juris regula limitationem pati possit. Atque ex isto jure Canonico nostræ leges, quæ ex illo sunt desumptæ, explicari debent; nisi apertissime ab isto recedant. conf. Bugnyon de LL. L. abrog III. c. 126. ibique Christin. Wernde de Decim. L. II. c. 4. q. 2. Quamobrem hæc sententia applausum non meruit; quamvis in causa dicta, propter circumstantias certas, tantummodo ecclesia tunc quidem vicerit in possessorio summario, reservato adversæ parti ordinario, & petitorio judicio.*

CAP. VII.

De præstationibus dotalium ecclesie, & foro circa has causas competente.

1. **D**e colonis, & villicis ecclesiarum, earumque conditione, apud veteres, varia habet *Bignonius ad lib. 1. Marcusi Form. p. 295. 335. ac Ziegl. de Dote Eccles. c. IX. & XII.* Hi vero coloni, vel villici cuiam jurisdictioni subiaceant, apud Canonistas varie disputari solet. *Felino* visum est, horum forenses contentiones utique ad profanorum iudicum notionem pertinere, *in cap. 2. X. de for. compet. ex Gloss. in Can. iudicatum. 89. distinct.* dempto duplici casu, si ecclesia speciali privilegio jurisdictionis quoad suos etiam colonos subnixi sit; aut si de eo trahantur in iudicium rustici, quod ab ecclesia utendum acceperint. Est & tertia exceptio apud *Felinum*, vel potius ejus commentatorem d. l. quando tales rustici habent generalem administrationem, cujus respectu stare necesse habent coram iudice ecclesiastico. Quæ quidem exceptiones suis fundamentis non destituuntur, ceu ostendit *Ziegl. d. l. c. 12. §. 32. 33.* Gallia tamen illos non admittit, ut post *Bugnyon. de LL. abrogatis L. V. c. 41.* docet, *Choppin. de privileg. rustic. Lib. 3. c. 1. n. 4.* ubi tamen colonos excipit, quales antiquitus in usu habuit ecclesia adscriptitios, ser-
vosque perpetuos. De dotalibus, (*Pfarr- & Bauern*) quales passim hodie in his regionibus dantur, sæpe in Consistoriis Saxonis, Vitembergensi præsertim, quaestio

fio incidit: ad quod forum referendi sint? Quales quaestiones plerumque multis dubiis involvuntur, tum ob diversam conditionem dotalium, *Ziegl. c. IX. XII. de dot. Eccl.* tum etiam ob defectum monumentorum; ex quo fit, ut de origine, ac quo jure ad ecclesiam pervenerint, non constet. Interim regulariter illi, qui proprie, & vere dotales ecclesiae sunt, qui in huncce scilicet finem ecclesiae agris in dotem datis ab initio mancipati, aut adhuc mancipantur, exempti censentur a jurisdictione seculari, atque ecclesiastica vindicantur. vid. omnino *Ziegl. d. l. c. 12. §. 37. Carpz. d. Eccles. L. 3. d. 307.* Præjudiciis, quæ a *Carpzovio & Zieglero* adducuntur, sequens adjicere lubet ex Actis Consistorii Witteb. in causa Pastoris E. & Jo. Georg. K. in H. Ita autem in eo pronunciatum fuit d. 12. May 1699. Würde Klägers Principal, daß Johann Friedrich L. sein Pfarr-dotalis sey / vermittelst Eydes erhalten / und dergestalt in supplementum schweren / immassen ihm vor allen Dingen zu thun oblieget; So hat er / so viel diesen Punct betrifft / dasjenige / so ihm zu bescheinigen aufferleget / und er sich angemasset / zur Nothdurfft bescheiniget. Derwegen Beklagter sich der Jurisdiction über denselben zu enthalten / und mit Abforderung einiger Gaben / und Dienste / auffser so viel er / iedoch nach dem unveränderten Erb-Register / zu leisten gehalten / zu verschonen schuldig. Cumque postea Pastor in supplementum jurasset; quoad servitia vero, quæ ex libro censuali petebat Nobilis, leutatione usus esset, duplex sententia secuta est in hæc verba, die 27. Sept. 1699: Diemeil Kläger dem den 20. May dieses 1699. Jahres eröffneten Rechtskräftigen Urthel zu folge / nunmehr eynblich erhalten / und daß Johann Friedrich L. sein Pfarr-dotalis sey / in supplementum geschwohren / So bleibet es bey an- gereg-

- geregetem Urthel / jedoch auffer dem von Klägern geläuterten Punkte schlechterdings billich von Rechts wegen. Et altera: Nunmehr aus denen Acten so viel zu befinden / daß Beklagter Johann Friedrich L. auch mit denen in dem unveränderten Erb-Register enthaltenen Diensten zu verschonen schuldig.
4. Ratio vero hujus correctoriae hæc erat, quod apparebat, librum censualem non eo modo esse confectum, ut ex eo servitia probari possint. Alias enim fieri potest, ut ille, qui dotalis est, & exemptus a jurisdictione seculari, præfecturæ, vel nobili, cui alias jurisdictio in pago competit, servitia, & operas quasdam etiam præster; quod præjudicio Lipsiensium firmat *Schilt. Ex. 6. §. 24.* Quando vero ejusmodi dotales exempti sunt a jurisdictione seculari, plerumque Consistoriis Ecclesiasticis immediate subjiciuntur. *Ziegl. de dote Eccles. c. 12. §. 38. Carpz. Lib. 2. Def. 307.* Est tamen, ubi & parochus interdum in illas exerceat jurisdictionem, quale exemplum
5. allegat *Schilt. d. l.* alia vero passim extant. Contigit etiam, ejusmodi dotales alterius parochi esse parochianos, & hujus cura animarum frui. Cum itaque parochus talis ab illis exigeret, ut agrum parochianum colerent, justa accepta mercede, contradiceret vero ille parochus, cujus dotales erant, ad generale *Decret. Synod. de ao. 1624. §. Wie auch ic. & revisum de ao. 1674. §. 70.* provocans, quibus ne dotales novis servitiis onerentur, cavetur; respondit Ordo Jur. Witteb. non iniquam esse petitionem parochi, curam animarum gerentis, propter *T. 27. gen. artic.* juxta quem omnes parochiani agros parochi sui usui destinatos, æqua mercede colere debent; quod ita tamen temperandum, ut tum demum exactio hæc fieri possit, a dotalibus alterius parochi, si alias operam suam aliis

aliis locent; non vero tunc, quando vel proprius, vel parochi, cujus dotales sunt, ager est colendus. Atque sic non peccatur adversus decreta Synodalia, quæ modo excitata sunt. Responsum D. C. S. Martini Sup. & Pastor. Libenwerd. M. May 1697. datum legi potest in *Consult. a Dn. Præs. editarum CL. I. N. 4.* ubi aliud simile præjudicium etiam adducitur. Etsi vero Decreta Synodalia ita cavent: **Wo auch Pfarr: Dotales oder gewisse Frohnt: und Dienst: Leuthe der Pfarre seyn / die sollen ihre schuldigen Dienste zu leisten von der Obrigkeit angehalten / darneben aber mit neuen Diensten und Beschwehrungen von andern keinesweges beleget werden: nihilominus tamen videmus, sæpius hac de re tum pastores, tum dotales queri, quibus a nobilibus, vel præfectis, vel aliis dominis, nova servitia, & onera imponuntur; per quam rem inidonei redduntur, ad ea præstanda ministris ecclesiæ, quæ debentur. Ex quo illud evenit, quod ex matricula ecclesiæ filix in pago Ukro adduxit *Ziegl. d. l. c. 13. S. 24.* Welchen Mann nun der Juncker neben denen andern seinen Untertanen daselbst nicht öfter / dann schier alle Tage / gebraucht / daß er also dem Pfarr nicht dienen kan. Quod dum fit, quæritur: ad cujus fori cognitionem, & decisionem hæc res pertineat? Namque experientia docet, præfectos, vel nobiles, vel alios jurisdictionis dominos, si ad Consistoria ob hancce rem evocentur, præscriptione fori uti, existimareque, hanc cognitionem secularis judicis esse, neque se tanquam seculares personas propter eas ad forum ecclesiasticum trahi posse. Verum enim vero has partes ad judicem ecclesiasticum spectare, recte defendit *B. Ziegl. noster de dote Eccles. cap. 12. S. 43.* Servitia enim, aliæque præstationes, quibus dotales obnoxii, in-**

tuitu parochi, partem salarii ejus constituunt, pro cujus
 conservatione, casibus istis, est pugnandum: interest enim
 omnino ecclesie, ædes habere liberas, quam ab alio
 occupatas, aut onere gravatas. Nunc vero in *Constitu-
 tione Elect. de Consistoriis Lipsiens. & Vitemberg.* sub rubr.
 Was Sachen in das Consistorium gehörig etc. diserte ha-
 betur: omnes causas, quæ ministrorum ecclesie sala-
 rium concernunt, coram Consistoriis tractandas esse.
 Et sic hac parte, si non ratione personæ, ratione causæ
 tamen forum fundatur. *Carpz. Jurpr. Eccl. L. 3. D. 2. & 3. Schrader. de caus. Eccl. t. 4.* Atque si dicas, incertum esse, u-
 trum servitia noviter impetrata, impediunt servitia, mi-
 nistris ecclesie destinata: certum tamen est, servitia
 ecclesie ministro deberi, litem vero de his rebus ad cog-
 nitionem ecclesiasticam pertinere. Et ideo certum
 post se trahere debet, id, quod incertum est; non id,
 quod incertum, illud, quod certum. confirmat senten-
 tiam suam *celeberrimus Ziegl. præjudicio notabili Thef. 44.*

CAP. VIII.

I. *Agitur de præstatione des Händ-
 sel-Groschens; & qua ratione a parentibus
 & liberis separatim ea fieri debeat?* II. *De num-
 mis missalibus, Opffer-Geld.* III. *De panibus præ-
 standis.* IV. *Novitios & discatores, Neu-Händler/
 novorum molendinorum possessores, ad hujus-
 modi præstationes teneri.*

Solent

Solent ac debent *hubarii*, seu *mansarii* parochis decimas, vel censum, vel etiam panes annuatim dare. Quia vero hoc ab illis, qui agros, mansos, vel hubas non possident, sed tantum tugoriola inhabitant, vel etiam in aliorum villis, vel ædiculis jure conducti degunt, commode fieri nequit, leges ecclesiasticæ nostræ in *Art. gener. 24.* jubent: ut ejusmodi patresfamilias pastori annuatim 18. nummos pendant. Imo juxta eandem legem quilibet etiam ludimoderatori 6. nummos per annum dare debent. Serenissimus Legislator rationem hujus rei his verbis reddit: Demnach beyde / Pfarver und Glöckner in der Seelsorge / als Lauffen / Kranken zu besuchen / Beicht hören / und Sacramenten reichen / mit ihnen nicht weniger Mühe / denn auch mit den Hüffnern haben / und tragen müssen / derselben auch oftmahls in einer Kirchsarth bey hundert / weniger oder mehr sind. Hæc præstatio fit a patrefamilias nomine totius familiæ, quod verba indicant: vor ihnen selbst / ihren Weibern / Kindern / und Gesinde / qua parte differt a nummis missalibus, von Opfer-Geld / de quibus *Art. 23. 2. gener.* loquitur, secundum quem quilibet e parochianis & eorum familia, qui annum 12. attigit, parochus quilibet anni quadrante unum nummum, & sic annuatim quatuor solvere debet. Circa quam utramque rem tamen observandum; per speciales locorum mores, vel pacta quantitatem harum præstationum interdum variare. *Conf. Rev. Syn. Decret. §. 64.* Ubi tamen de his certo non constat, secundum regulam juris provincialis illa præstatio fieri debet. Quia vero sæpe contingit, parentes liberis ædículas concedere, habitatione sibi, vel quibusdam aliis reservatis, vel etiam liberos, elocatos una cum parentibus in horum propriis, vel conductis ædibus habi-

tare, quæstio oritur : utrum parentes sigillarim, atque etiam liberi præstationem illam, *Häufel-Geld / Häufel-Groschen* / quam vocamus, denuo subire debeant; quod pastores, ludimoderatoresve petere solent, denegare autem isti, ideo, quod præstatio hæc ratione unius familiæ unica sit, una autem familia sit parentum & liberorum. Res eo redit, utrum parentes & liberi ita a se invicem separati sint, ut una familia amplius censeri nequeat; & tum parentes, tum etiam liberi, separatam œconomiam, *eigene Haushaltung / und Nahrung* / ut loquitur *Constit. El. Sax. 10. P. II.* habeant? Hoc enim si affirmari potest, utique duplex præstatio necessaria est; sin minus, simplex. Separatio autem familiarum ex eo æstimanda est, si & parentes, & liberi separato victu utantur, *Carpz. L. 1. D. 107.* licet simul habitent, atque etiam, quod sæpe fit, eodem utantur foco, vel igne. Namque diversitatem foci vel ignis præcise hic requiri, ut aliqui volunt, non putamus. Diversitas enim victus, & sic familiæ jam adest, si unus suo sumtu victum quærat, sibi comparet, præparet, eoque utatur, alter vero hæc omnia separatim etiam faciat. Communis vero usus foci, non magis infert communionem familiæ, quam communis habitatio: ex qua communionem familiæ æstimandam esse, nemo dicet. Atque ideo *Consistorium Vitebergense* sæpius, quando de hac re disputatum est, ad communionem mensæ, & patinæ respexit, nulla habita ratione, an parentes reservata, *Auszug* / habeant, vel liberi parentibus operas præstent, prout exempla, quæ subjicere visum est, docent. Ita enim in causa *der Gemeinde zu Dubro / & Bernsdorff* contra pastorem, & ludimoderatorem ibidem judicavit die 15. Aug. 1710. *Daß hier nechst*

nechst diejenigen Eltern / so bey ihren Kindern einen Auszug /
 und unterschiedenen Tisch und Schüssel haben / ingleichen die
 Kinder / so bey denen Eltern zwar wohnen / jedoch ebenmäßig
 sonderlichen Tisch und Schüssel halten / das Häusel-Geld
 Bekl. und Mitbekl. zu entrichten verbunden *ic.* Deinde cum
 in pago Sizeroda de hac re lis incideret, 22. Octobr. 1710.
 ad Superintendentem, & Praefectum Torgaviensem se-
 quentem in modum rescriptit: Allermassen nun denen ge-
 neral Articulu, darinnen das Häusel-Geld geordnet / gemäß /
 daß diejenigen Eltern oder Kinder / welche nicht eine fami-
 lie und Haushaltung / sondern unterschiedenen Tisch und
 Schüssel haben / das Häusel-Geld / so viel jedes Orths
 eingeführet / unangesehen / ob die Eltern einen Auszug ha-
 ben / oder die Kinder denen Eltern Dienste leisten / oder nicht /
 dem Pfarr absonderlich entrichten / hingegen / wenn die Kin-
 der / so geheyrathet / annoch an der Eltern / oder diese an
 der Kinder Tisch sind / ungeachtet die Kinder ihrer Nah-
 rung sonst nachgehen / oder die Eltern einen Auszug ge-
 niessen / oder auch Häufigen einbauen / das Häusel-Geld
 von der ganzen Familie / welche solchergestalt annoch vor
 eine / und unabgesonderte in Rechten gehalten wird / ein-
 mahl abzugeben ist / das Opfer-Geld aber von ieder Per-
 son / so Innhalt der generalien das 12te Jahr erreichet /
 also nach Anzahl der Personen / folgends auch / wenn ein
 Ehegatte verstirbet / mehr und weniger / so viel bey einem
 ieden des Orths gebräuchlich / gegeben wird. So begeh-
 ren an statt *ic.* ihr wollet beyde Theile / den Pfarr und
 die Gemeinde hierauff / und daß sie sich also darnach rich-
 ten sollen / beschneiden. Placuit præter hæc addere quæ-
 dam de *præstatione panum.* Egerat pastor in Langen-
 grassau contra die Gemeinde daselbst propter panes præ-
 stan-

standos, atque hanc sententiam condemnatoriam obtinuerat: Daß Beklagte / ihres Einwendens ungeachtet / nach Inhalt des revidirten Synodal - Decrets §. 66. jährlich ein Hausbacken - Brod Klägern hinführo zu entrichten / sowohl den Werth dafür / von der Zeit / da derselbe als ordentlicher Pfarrer confirmiret worden / zu erstatten schuldig. Quum hæc sententia, Mens. Decembr. 1709. enunciata, vim rei judicatæ adepta, victor pastor panes hosce etiam ab hortulanis, & tugoriolia inhabitantibus, Gärtnern / und Häußlern exigebat; quoniam scilicet sententia, adversus totam universitatem lata, cujus pars sunt hortulani, reliquique, quos diximus. Hi e contrario reponebant, non esse captanda verba enunciati illius, sed eo sensu accipienda, quam lex permittet, ad quam judex procul dubio animum intendisset. Jam autem, dicebant porro, legem, articulum nempe 24. generalem, it. d. §. 66. illis injungere præstationem panum, qui hubarii dicuntur, vel fundos possident, quos colere possunt, decimas autem, vel censum pastori non præstant; quales se non esse, profitebantur. Obtinebant etiam in

8. Consistorio Vitebergensi sententiam, quam Facultas Lipsiensis conscripserat: Daß nur die Hüffner jährlich ein Hausbacken - Brod zu entrichten schuldig / die Gärtnere und Häußler aber damit zu verschonen. Equidem non desiruta est hæc decisio, ut ex dictis apparet, suo fundamento; rem tamen non plane exhaurit. Leges enim nostræ, quas excitavimus, de hubariis, vel manfariis, iisque totalibus haud abscisse loquuntur; sed etiam de rusticis in genere, welche Acker - Bau / und andere liegende Gründe haben. Quum itaque pastor diceret, quosdam ehor-

e hortulanis reliquisque agros possidere, existimavit Ordo Juridicus nostras, æquum esse, eos ab his præstationibus, pro quantitate agrorum, non plane immunes relinqui. Creditum tamen est non minimum agellum sufficere, sed eum, qui saltem dimidium mansi, vel hubæ conficiat. Ita enim i. Aprilis 1713. illo Ordine auctore a Confistorio est pronunciatum: Würde nun Kl. seit fol. 178. befindliches Vorbringen/ und daß Christian Schneider und die übrige fol. 180. benannte Personen nicht Gärtner oder Häußler wären/ sondern ieder unter ihnen wenigstens eine halbe Hufe Landes besäße/ bescheinigen/ immassen ihm binnen Sächsischer Frist / ermeldten Schneiders/ und Consorten Gegenseheinigung in ebenmäßiger Frist vorbehältlich/ zu thun obliegt / so ergeheth auch dießfalls ferner/ was Recht ist etc. Contingit vero sæpe, ut in pagis ædiculæ novæ ponantur, ubi antea nullæ fuerunt, nova etiam molendina &c. exstruantur, quorum inhabitatores, hæc, & similia onera, detrectare conantur, sub prætextu quod antea ex hisce locis nihil præstitum. Sed hæc denegatio maxime iniqua est, & repugnat tum verbis, tum rationi Constitutionum ecclesiasticarum. Namque Art. 24. generalis illud idem vult, ut illi, qui tales noviter impositas ædes inhabitant, præstanda præstent. verb: und nachmahls kleine Häußlein darauf gebauet. Deinde §. 63. Decreti Synod. revisi diserte jubet: Daß von denen neuerbaueten Mühlen dem Pfarrer etwas gegeben werden solle/ addita ratione, weil durch dieselben ihre Mühe vermehret wird. Atque, quæ ex Art. gener. 24. supra adducta ratio est, in hunc casum utique cadit. Hæc in præsentiarum de præstationibus parochianorum, & dotalium sufficiant. Deo immortalipro largiter concessis hucusque viribus, devotissimas persolvimus gratias.

COROLLARIA:

1.

Juramentum non est species probationis.

2.

Justitia non recte definitur: Habitus, quo ad iusta gerenda homines efficiuntur idonei.

3.

Juris in re non nisi una datur species, nempe dominium.

4.

Negotiorum gestor, ad præstationem usurarum ex pecunia domini non tenetur, nisi eam administraverit, indeque lucratus fuerit.

5.

Molendina pnevmatica sunt immobilia.

6.

Res pecunia dotali comparata non fit dotalis.

ULB Halle

3

005 361 737

F. 8. num. 21. *B*

2. D. B. V.

ENISSIMO PRINCIPE, AC DOMINO,
FRIDERICO AVGVSTO,

RE REGIO, ET ELECTOR. SAX. HEREDE,
ET RELIQA,

ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,
CAPITA QVAEDAM

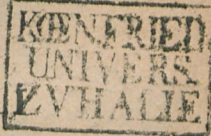
IS ECCLESIASTICI
CONTROVERSI

CIRCA
AESTATIONES
HIANORVM, ET DOTALIVM,
PRAESIDE

RE HENRICO HORNIO, JC.
S. REGIS POLONIARVM IN ELECTOR.
VOCAATIONVM SENATV CONSILIARIO,
T. JVRID. ORDINARIO, ET SENIORE,
AC H. T. DECANO,
PRO

GNITATE DOCTORAI
OBTINENDA,
NI RITV, IN AVDITORIO MAJORI,
XVII. NOVEMBR. M DCC XIII.
S ANTE, ET POST MERIDIEM STATIS,
DISPVATVRVS PROPNIT
NES LVDOVICVS NICOLAI,
DRESDENSIS.

MBERGÆ, LITERIS GERDESIANIS.

Handwritten text in a vertical stamp: KÖNIGLICH UNIVERSITÄT ZV HALLÉ